

2hh 712.21

Városliget

Negyvenezer katona kiáltotta királlyá Mátyást, ötvenezer jobbágy követte Dózsát, huszonnyolcezer magyar ütközött a törökkel Mohácsnál, tizenkétezer kurucot vezetett Rákóczi, de a magyar föld egyetlen szeglete sem hordozott egyszerre annyi embert, mint a pesti Városliget. Küzdelmek színhelye volt, ünnepeink színhelye lett.

Különös história, de igaz: a Városliget szülte az első pesti gyárat. Terméketlen, vándorló homok, meg-megújuló mocsár volt ezen a helyen. Pest lakói 1755-ben telepítették az első fákat, akácot, eperfát. Az eperfák láttán a Valeró fivéreknek támadt az ötletük, hogy az erdő közelében selyemgyárat építtessenek. Az első pesti gyár ott állt valahol a mai Majakovszkij utca környékén. A fák védelmére – amelyeket addig a legelésző barmok pusztítottak –, hamarosan nemcsak erdőfelügyelőt, de selyemtenyésztési inspektort is állítottatott a város. 1794-ig csaknem a teljes területet fásították, de tovább rontotta a képet és a levegőt a mocsár.

A Városerdő, amelyet a nép Városligetnek nevezett, hamarosan kedvelt kirándulóléhelye lett a pestieknek. Területén 1799 nyarán kétezer napszámos dolgozott. Csatornát ástak a mocsáron keresztül, hogy vizét levezessék. Két szigetet alakítottak ki így, a szigeteken elsimították a homokbuckákat, négy sorban nyár- és vadgesztenyefákat ültettek. T. Horvát Jakab pesti ügyvéd oly igen kedvelte e helyet, hogy örök nyugalomra is ide vágyott. Egyszerű emlékoszlopán csak egy szó áll: FUIT. Azt jelenti: VOLT. És mégsem feleli őt az utókor, Martinovics Ignác védőjének nevét örökre megőrzi.

Mire a szigeten felhőnyivé lombosodtak a fák, gyárak is nőttek a környéken. Buda és Pest minden tekintetben az ország fővárosává fejlődött. Széchenyi István még a löversenyeket is áthozatta Pozsonyból a Városligetbe. A tó felett ívelő dróthidat 1826-ban egy bécsi szításmester készítette. A tó kissé piszkos vizén hattyúk ringatóztak, csónakok suhantak. A mai Gorkij-fasorban állt a lövölde. A ligeti fák között cirkuszosok verték fel sátraikat. Az erdőszélre vendéglők települtek. 1848-ra a Városliget a pihenés és a szórakozás sok embert vonzó központja lett.

Ama nevezetes forradalmi márciuson a tömegben ott voltak a selyemgyári munkások is, a gyár egyik tulajdonosát, Valeró Antalt – Petőfi, Vasvári, Jókai mellé – bevásáztatták a Közcsendi Bizottmányba. Május első napjaiban volt Budavár ostroma, az osztrák parancsnok Pest népén állt bosszút, ágyúval lövette a lakóházakat. A lakosság a bombázott környékről a Városligetbe menekült, sátrakba költözött. Hamaro-

1978 APR 29

san menekülő honvédeknek adott rejtekhelyet a fák és bokrok sűrű lombja...

A Habsburg önkényuralom fajtó légköre után a kiegyezés új változásokat hozott, fellendült az iparosodás. A fiatal, de annál mohóbb magyar kapitalizmus azonban nemcsak új gyárat, de iszonyú nyomort is teremtett, a Városliget körül ekkor épültek a zsúfolt bérkaszárnák. Erről az időről feljegyezték a krónikák, hogy „férfi és nő, fiú és leány húszával, harmincával nedves, mindig sötét pincelyukban, zsúpágyon lakott” – és ezrek éltek így. A városligeti fák alatt, a ligeti vendéglőkben érlelődött a munkásmozgalom, hogy emberi életért küzdjön.

1871. június 11-én történt, hogy az István tér 4. szám alatti vendéglőben népgyűlést hívott össze az Általános Munkásegylet, és itt a pesti, budai és óbudai egyleti tagok előtt gyásznapély formájában megemlékeztek a párizsi kommuné mártírjairól. Utána gyászfátyollal bevont kalappal, zárt sorokban kivonultak a Városligetbe. Hosszú, beláthatatlan sorokban vonultak a munkások és talán ez időtől kezdve tekintette a proletáriátus a magáénak a Városligetet.

Az első május elsejét 1890-ben ünnepezték a munkások. Már előestéjén lampionos menetben vonultak a Városligeti fenyvesbe, éjfélig tartó nagygyű-

lésen, majd másnap délelőtt ismét többbezes tömeggel követelték – a világ munkásosztályával egyidőben – a nyolcórás munkanapot. Ettől kezdve minden május elsején tüntetések és ünnepek színhelye a Városliget. Valahogy úgy alakult, hogy a munkásmozgalom sok fontos eseménye ezen a környéken zajlott. A közelben volt a Galilei-kör székhelye, a kommunista párt bölcsője, a közelben történtek a „vérvörös csütörtök” eseményei, ide tartott minden fontos tüntetés menete. A városligeti fák látták a hatszázezer lelkes proletárt, akik az első szabad május elsején, 1919-ben esküdtek hűséget a szabadságnak.

Valahogy úgy alakult, hogy a munkásmozgalom több nagy egyénisége is a liget környékén nőtt forradalmárrá. Itt élt, innen vitték börtönbe Hámán Katót, a ligeti tüntetés ihletésére írta József Attila – aki ugyancsak lakott ezen a környéken – A tömeg című versét, itt festette Derkovits Gyula munkás témájú képeit, itt tanulta Szalmás Piroska kórusa a munkásdalokat. Itt nevelődött a fiatal Kádár János is, aki 1931-ben már aktív tagja volt a KIMSZ-nek és tagja volt a közeli Paulai Ede utca 11-ben működő illegális sejtnek.

A felszabadító szovjet hadsereg 1945. január 13-án érkezett a liget fái

közé. Napokig még véres csaták dúltak az Andrássy úton, de ettől az esztendőktől már ünnepeink színhelye a Városliget.

És most ismét tavasz van, tündöklő május, a Városliget felé zászlók alatt vonul a végeláthatatlan, sok százezres tömeg. A múlt a jelenhez kapcsolódik, az emlékek folytatódnak a mi életünkkel. A szabadság áramlata vibrál a városligeti levegőben. Százezrek érezték itt, hogy küzdeni kell a szabadságért, és milliók értik meg itt, hogy ápolni, óvni kell a kivívott szabadságot.

Lukács Angéla

Fotó: Kiss Vera